

A Meta-Synthesis of Effective Management Components in Strengthening

Nematollah Najjari¹, Javad Keyhan², Maryam Sameri³

¹ PhD. Student, Department of Educational Management, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran. nnajjarian@gmail.com

² Associate Professor, Department of Educational Sciences, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran (**Corresponding author**). J.Keyhan@iaurmia.ac.ir

³ Associate Professor, Department of Educational Sciences, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran. m.sameri@iaurmia.ac.ir

Abstract

This applied developmental research conducts a meta-synthesis (*farā-tarkīb*) of effective management components aimed at strengthening Islamic lifestyle among secondary school students. In the qualitative phase, following a comprehensive search of academic databases covering the period from 1390-1403 SH (2010-2025 CE), 43 articles on effective management and Islamic lifestyle promotion were evaluated. Ultimately, 30 articles were purposefully selected and analyzed. The participant population for prioritizing components included 12 high school principals, selected through purposive sampling. Data collection methods comprised both domestic and international studies, along with questionnaires. The results indicate that Islamic epistemological (*ma'rifatī*) and axiological (*arزشī*) frameworks can significantly influence students' individual approaches. However, within an Islamic framework, effective management must be designed to establish an optimal balance between personal freedoms and religious principles. Educational methods and objectives—particularly in academic assessment—play a fundamental role in guiding students toward ethical learning and enhancing social interaction based on Islamic values. Furthermore, employing modern pedagogical approaches and considering sociocultural factors can create an educational environment where students effectively integrate contemporary technologies (with Islamic teachings). Ultimately, leveraging religious convictions and Iranian-Islamic lifestyle principles, combined with effective management, can propel students toward the realization of ethical and spiritual ideals.

Keywords: *Effective management, Islamic lifestyle, high schools, secondary schools, students, educational system, education (ta'lim va tarbiyat).*

Received: 2025/03/06 ; Revised: 2025/04/18 ; Accepted: 2025/05/05 ; Published online: 2025/06/27

Cite this article: Najjari, N., Keyhan, J. & Sameri, M. (2025). A Meta-Synthesis of Effective Management Components in Strengthening Islamic Lifestyle Among High School Students. *Research Quarterly of Islamic Education and Training*, 6(2), p. 85-108. <https://doi.org/10.48310/RIET.2025.18683.1384>

Publisher: Farhangian University

© the authors

<http://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir/>

Article type: Research Article

فرا ترکیب مؤلفه‌های مدیریت اثربخش در تقویت سبک زندگی اسلامی دانش‌آموزان

نعمت‌اله نجاری^۱، جواد کیهان^۲، مریم سامری^۳

^۱ دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران. nnajjarian@gmail.com

^۲ دانشیار، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران (نویسنده مسئول).

J.Keyhan@iaurmia.ac.ir

^۳ دانشیار، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران. m.sameri@iaurmia.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر یک پژوهش کاربردی-توسعه‌ای بوده و با هدف فرا ترکیب مؤلفه‌های مدیریت اثربخش در تقویت سبک زندگی اسلامی دانش‌آموزان انجام شده است. بدین منظور در بخش کیفی پس از جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی، در بازه زمانی سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ شمسی و ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵ میلادی، تعداد ۴۳ مقاله در زمینه مدیریت اثربخش و تقویت سبک زندگی اسلامی، ارزیابی گردیده و در نهایت ۳۰ مقاله به روش هدفمند انتخاب و تحلیل شدند. جامعه مشارکت‌کنندگان جهت اولویت‌بندی مؤلفه‌ها شامل مدیران مدارس دوره متوسطه است که به روش هدفمند ۱۲ نفر در این مطالعه مشارکت کردند. برای گردآوری داده‌ها از مطالعات داخلی و خارجی و پرسشنامه استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که چارچوب‌های معرفتی و ارزشی اسلام می‌تواند تأثیراتی بر رویکردهای فردی دانش‌آموزان داشته باشد. با این حال، در چارچوب اسلامی، مدیریت اثربخش باید به گونه‌ای طراحی شود که توازن مطلوب بین آزادی‌های فردی و اصول دینی ایجاد کند. روش‌ها و اهداف آموزشی به‌ویژه در زمینه ارزشیابی آموزشی، زمانی که با توجه به ارزش‌های اسلامی تنظیم شوند، می‌توانند نقش اساسی در هدایت دانش‌آموزان به سمت یادگیری اخلاقی و ارتقاء تعامل اجتماعی بر پایه ارزش‌های اسلامی ایفا کنند. علاوه بر این، استفاده از روش‌های آموزشی نوین و توجه به عوامل اجتماعی-فرهنگی، محیطی آموزشی را فراهم می‌آورد که در آن دانش‌آموزان می‌توانند به‌طور مؤثر فناوری‌های روز را با آموزه‌های اسلامی ترکیب کنند. در نهایت، بهره‌گیری از اعتقادات مذهبی و سبک زندگی ایرانی-اسلامی، در کنار مدیریت اثربخش، می‌تواند دانش‌آموزان را به تحقق آرمان‌های اخلاقی و دینی سوق دهد.

کلیدواژه‌ها: مدیریت اثربخش، سبک زندگی اسلامی، مدارس دوره دوم متوسطه، دانش‌آموزان، نظام آموزشی، تعلیم و تربیت.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۶؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۱/۲۹؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۵؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۴/۰۶
استناد به این مقاله: نجاری، نعمت‌اله؛ کیهان، جواد؛ سامری، مریم (۱۴۰۴). فرا ترکیب مؤلفه‌های مدیریت اثربخش در تقویت سبک زندگی اسلامی

دانش‌آموزان. پژوهش در آموزش معارف و تربیت اسلامی، ۶(۲)، ص ۸۵-۱۰۸. 1384.18683.10.48310/RIET.2025

۱. مقدمه

مدیریت اثربخش در مدارس به‌عنوان یکی از ارکان اساسی بهبود کیفیت آموزشی و پرورشی در نظام‌های آموزشی، نقشی حیاتی در توسعه و ارتقاء عملکرد دانش‌آموزان ایفا می‌کند. این نوع مدیریت نه تنها بر بهینه‌سازی فرایندهای آموزشی، بلکه بر توانمندسازی کادر آموزشی و ارتقاء فضایی مناسب برای رشد شخصیتی و علمی دانش‌آموزان تأکید دارد. مفهوم مدیریت اثربخش در مدارس به معنای توانایی مدیران در ایجاد یک محیط آموزشی هماهنگ، پاسخگو و تأثیرگذار است که در آن، منابع موجود به بهترین نحو ممکن به‌کار گرفته شده و در راستای اهداف بلندمدت نظام آموزشی حرکت می‌کند (رحمانی، ۱۴۰۳). در این راستا، مدیریت اثربخش به‌طور مستقیم بر فرهنگ مدرسه، شیوه‌های آموزشی، روابط بین معلمان و دانش‌آموزان و در نهایت، بر ایجاد یک فضای یادگیری مثبت و پویا تأثیرگذار است. ویژگی‌های کلیدی این نوع مدیریت شامل توانایی در ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان، ترغیب به یادگیری مستمر، فراهم‌آوری فرصت‌های آموزشی و پرورشی برابر برای همه دانش‌آموزان و همچنین، ارائه رهنمودهای اخلاقی و انسانی است که بر رشد شخصیت و هویت دینی دانش‌آموزان تأثیرگذار باشد. در واقع، یک مدیریت اثربخش نه تنها بر جنبه‌های علمی و آموزشی تمرکز دارد؛ بلکه به‌طور همزمان به تقویت ابعاد اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی دانش‌آموزان نیز می‌پردازد تا آنها را برای ایفای نقش‌های مسئولانه در جامعه آماده سازد. تحقق این اهداف نیازمند شناخت دقیق نیازهای دانش‌آموزان، برقراری ارتباط مؤثر با معلمان و استفاده بهینه از منابع موجود است. بنابراین، مدیریت اثربخش در مدارس باید به‌عنوان یک فرآیند پویا و مستمر در نظر گرفته شود که همواره در جهت بهبود و ارتقاء کیفیت آموزشی و تربیتی گام بردارد (غلامی آقامحلی، ۱۴۰۳).

سبک زندگی، مجموعه‌ای از الگوهای رفتاری، عادات، نگرش‌ها و انتخاب‌های فردی یا جمعی است که نشان‌دهنده ارزش‌ها و هویت افراد در زندگی روزمره می‌باشد. آموزش سبک زندگی در مدارس باعث تقویت مهارت‌های فردی و اجتماعی، ارتقای سلامت روانی و جسمی، افزایش مسئولیت‌پذیری و بهبود کیفیت زندگی دانش‌آموزان می‌شود. به همین دلیل، فهم سبک زندگی یکی از مسائل کنونی در مدارس و آموزش دوره ابتدایی است (آلامویچ^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). اکنون مدارس از نقش سنتی خود در زمینه آموزش مباحث تحصیلی فراتر رفته‌اند و می‌کوشند تا شیوه‌های درست زندگی را در اهداف پرورشی خود دنبال کنند. آموزش سبک زندگی ایده‌آل و هنجارهای درست اجتماعی از اهداف کنونی مدارس در هزاره سوم است (ژائو^۲ و همکاران، ۲۰۲۴). آموزش سبک زندگی در مدارس در پیشرفت و موفقیت تحصیلی

1. Alamovich

2. Zhao

دانش‌آموزان نقش‌آفرین است و در روابط آنها با هم، معلم و جامعه تأثیر به‌سزایی دارد (پیرانی و همکاران، ۱۴۰۳). همچنین، آموزش سبک زندگی در مدارس باعث تقویت مهارت‌های فردی و اجتماعی، افزایش آگاهی از ارزش‌های اخلاقی و سلامت روانی و جسمی دانش‌آموزان می‌شود. به‌همین دلیل، مدارس باید سیاست‌های مدیریتی مناسبی پیرامون مسئله سبک زندگی دانش‌آموزان اتخاذ نمایند (هرناندز^۱، ۲۰۲۵).

از زمانی که آلفرد آدلر^۲ مفهوم سبک زندگی را معرفی کرد تاکنون، رویکردهای متعددی نسبت به آن وجود دارد؛ که در این میان، می‌توان به مقوله سبک زندگی اسلامی اشاره کرد. در واقع، سبک زندگی اسلامی از دیدگاه پژوهشگران، موضوع غیرقابل انکار عصر حاضر است و باید گفت سبک زندگی اسلامی، افق‌های تازه‌ای را برای پژوهشگران باز می‌کند (کرامتی، ۱۴۰۳). آموزش سبک زندگی اسلامی در مدارس می‌تواند بهترین نقطه باشد؛ چراکه پس از خانواده، این مدرسه است که در پرورش دیدگاه‌های دانش‌آموزان نقش‌آفرین می‌باشد. شکل ساختاری مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی در برنامه آموزش برای نشان دادن چگونگی فعالیت‌های دانش‌آموزان، منجر به سبک زندگی آنها می‌شود (معصومی‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۳). رفتار در جامعه مسلمانان، باید براساس اصول آموزه‌های اسلامی و مهم‌ترین معیارهای سبک زندگی مبتنی بر خضوع الهی و حاکمیت ارزش‌های اسلامی در زندگی باشد (هدایت فسندوز و همکاران، ۱۴۰۲). سبک زندگی اسلامی را می‌توان اینگونه تعریف کرد: شیوه‌ای از زیستن که انسان براساس نظام ارزشی و باورهای اعتقادی خود، در عرصه فردی و اجتماعی به‌کار می‌گیرد تا با محیط و جامعه ارتباط برقرار کند، به خواسته‌هایش پاسخ دهد و نیازهای خود را تأمین کند. بر این اساس، سبک زندگی صرفاً به الگوی مصرف مادی یا فرهنگی محدود نمی‌شود؛ زیرا زندگی شامل ابعاد گسترده‌تری فراتر از مصرف است. در این سبک، باور به خداوند، تمامی رفتارها و روابط خانوادگی را در مسیر کسب رضایت الهی هدایت می‌کند (شریفی و همکاران، ۱۳۹۵).

سبک زندگی اسلامی به مجموعه‌ای از موضوعات و مسائل مورد تأیید اسلام در ابعاد مختلف زندگی اشاره دارد. برای تشخیص اسلامی بودن یک سبک زندگی، لازم است معیارهای سنجش مشخصی تعریف شود. از آنجا که این سبک، «سبک» محسوب می‌شود؛ مستقیماً به رفتارها مرتبط است و به‌صورت مستقیم به شناخت‌ها و عواطف نمی‌پردازد. اما از آن جهت که «اسلامی» است، نمی‌تواند از شناخت‌ها و عواطف جدا باشد؛ بلکه با آنها ارتباطی عمیق و تأثیرگذار دارد (ساعت‌چیان و همکاران، ۱۴۰۲). «نظریه‌های سبک زندگی اسلامی» به مجموعه‌ای از دیدگاه‌ها و چارچوب‌های فکری گفته می‌شود که

1. Hernandez

2. Alfred Adler

براساس منابع اصلی اسلام (قرآن و سنت) و به‌ویژه بر محور وحدت انسان، اخلاق و عدالت اجتماعی بنا شده‌اند. مفاهیم و ابعاد کلیدی نظریه‌های سبک زندگی اسلامی شامل جهان‌بینی توحیدی، الگوسازی از سیره پیامبر (ص)، اخلاق و عدالت، تعامل دین و دنیای معاصر، توازن و اعتدال، همبستگی فردی و اجتماعی است (کاویانی‌آرانی، ۱۴۰۰). نظریه‌های سبک زندگی اسلامی، چارچوبی جامع ارائه می‌دهند که زندگی فردی و اجتماعی را در یک نظام ارزشمند و هماهنگ قرار می‌دهد. این نظریه‌ها با استناد به منابع اصلی اسلام و با بهره‌گیری از سیره نبوی، راهنمایی‌هایی برای برخورد با چالش‌های زندگی مدرن ارائه می‌کنند. مطالعه این نظریه‌ها می‌تواند به درک عمیق‌تر از رابطه بین ارزش‌های دینی و زندگی معاصر و همچنین، راهکارهایی برای ایجاد تعادل میان جنبه‌های روحانی و عملی کمک کند (قهرمانی، ۱۴۰۰).

آموزش سبک اسلامی باید از مدارس آغاز شود و این، نیازمند رویکرد مدیریتی روشنی است (جاوید، ۱۴۰۳) و مدیران مدارس باید برنامه‌ریزی دقیقی برای آموزش سبک زندگی اسلامی به دانش‌آموزان داشته باشند (عسکری و همکاران، ۱۴۰۰). مدارس باید با آموزش سبک زندگی سالم در کنار اهداف تحصیلی، به این مهم کمک نمایند و از این منظر، مسئله ترویج سبک زندگی سالم در مدارس، اهمیت بسیار زیادی دارد (حیدرانی و همکاران، ۱۴۰۱). این مسئله در زمینه آموزش و تربیت دانش‌آموزان دوره متوسطه، اهمیت دوجندانی دارد و ترویج فرهنگی مبتنی بر اخلاق در میان دانش‌آموزان، یک رکن اساسی آموزش است که باید مورد تأکید قرار گیرد. به‌ویژه در کشورهای مسلمان باید آموزش و گسترش سبک زندگی اسلامی و اخلاق‌مدار در اهم فعالیت‌های مدارس قرار گیرد (گونا^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). ایجاد نگرش مثبت به سبک زندگی اسلامی در دانش‌آموزان دوره متوسطه، بسیار بااهمیت است. دوره سنی نوجوانی از دیدگاه صاحب‌نظران علم روانشناسی و شاخه‌های آن، به‌ویژه دو شاخه تربیتی و اجتماعی که دوره‌ای حساس و حائز اهمیت است، مورد توجه ویژه می‌باشد (حمیدی و همکاران، ۱۴۰۲؛ اژدری و همکاران، ۱۴۰۳).

در دوره متوسطه، بخش بزرگی از استعدادها و اختصاصی دانش‌آموزان بروز می‌کند و انتخاب آینده تحصیلی و شغلی در این دوره، پایه‌گذاری می‌شود (بویکین^۲ و همکاران، ۲۰۲۴). از سوی دیگر، به‌علت تحولات دوران نوجوانی، کنترل رفتاری دانش‌آموزان با چالش‌های خاص خود همراه است. از این‌رو در نظام‌های تعلیم و تربیت کشورهای مختلف جهان، مدیریت مدارس متوسطه اهمیت زیادی دارد. رفتارهای مدیران و شیوه اداره مدارس می‌تواند با کنترل رفتارهای مخرب و توسعه روابط سازنده، به اثربخشی دوره

1. Guna

2. Boykin

آموزشی کمک کند (لیپسکامبه^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). مدارس متوسطه از جایگاه ویژه و حساسی در جامعه برخوردار هستند و در صورتی خواهند توانست وظایف و کارکردهای خود را به بهترین وجه ممکن انجام دهند که سازمان‌های سالم، فعال و پویا باشند. در این میان، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها و بازیگران کلیدی، مدیران این مدارس هستند (داوری و همکاران، ۱۴۰۲). یکی از مهم‌ترین مهارت‌های مدیران متوسطه، مدیریت احساسات و مهارت‌های رفتارهای آنها است. رفتار مدیران، شرایطی را ایجاد می‌کند که بسترساز رابطه معنوی و عاطفی میان مدیران، دانش‌آموزان و معلمان خواهد شد. نتیجه آن نیز در بهبود فرآیند یاددهی-یادگیری در تعامل با دانش‌آموزان در فعالیتهای فردی و گروهی نمایان می‌شود (بدری قره‌قشلاقی و همکاران، ۱۴۰۲). مدیران، نقش کلیدی در مدارس متوسطه دارند؛ لذا، نیازمند مهارت‌های والای رهبری برای تحقق اهداف آموزشی و فرهنگی در مدرسه می‌باشند. رفتارهای مدیران، هم از جنبه مثبت و هم از جنبه منفی، می‌تواند اثرات بسیار گسترده‌ای در مدارس برجای گذارد (رحمانی و قنبری، ۱۴۰۳).

به‌طور کلی، شیوه مدیریت در مدارس متوسطه بر عملکرد آموزگاران، ارتباط دانش‌آموزان با مدرسه، تغییرات رفتاری، عملکرد یاددهی-یادگیری و به تبع آن، دستاوردهای آموزشی و پرورشی مدارس متوسطه تأثیرگذار است. در این میان، ترویج سبک زندگی اسلامی مقوله‌ای است که به شدت تحت تأثیر شیوه مدیریت مدارس قرار دارد و پیامدهای رکن پرورشی مدارس را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. این مسئله در مدارس دوره دوم متوسطه که سرآغاز دوران جوانی و بلوغ دانش‌آموزان است و آینده زندگی فردی و اجتماعی را رقم می‌زند، حائز اهمیت بیشتری است. از سوی دیگر، با توجه به اینکه ایران کشوری متنوع از نظر قومی، نژادی، مذهبی و سیاسی است، ترویج سبک زندگی اسلامی می‌تواند به عنوان یک عامل وحدت‌بخش عمل کرده و همه این تفاوت‌ها را دربرگیرد. این سبک زندگی می‌تواند نقطه اشتراکی ایجاد کند که آغازگر هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در میان تفاوت‌های ناشی از تکثرگرایی در جامعه باشد. در این راستا، مدیریت اثربخش مدارس یک ابزار توانمند برای ترویج سبک زندگی اسلامی است و با استعانت از آن، ظرفیت سترگی برای بهبود عملکرد رفتاری و تحصیلی دانش‌آموزان آزاد می‌شود. این مسئله از منظر سلبی نیز حائز اهمیت است؛ چراکه انفعال در برابر سبک زندگی اسلامی، باعث دوری دانش‌آموزان از دین اسلام شده و آنچه که در نسل زد شاهد آن هستیم، دوری آنها از آموزه‌های دینی است؛ که خود سبب ناهمسویی در میان مدیران و آموزگاران مدارس با دانش‌آموزان شده و هدررفت سرمایه‌گذاری آموزشی در مدارس را به همراه خواهد داشت. همچنین، مدیریت اثربخش با تکیه بر آموزه‌های سوره حجرات می‌تواند نقش محوری در تقویت سبک زندگی اسلامی دانش‌آموزان ایفا نماید. تحلیل محتوای کتاب‌های دین و

زندگی دوره متوسطه نشان می‌دهد که اگرچه مفاهیمی مانند احترام و تقوا مورد توجه قرار گرفته، اما مؤلفه‌های اجتماعی سورة حجرات، از جمله پرهیز از غیبت، سوءظن و تقویت روحیه اخوت اسلامی، کمتر توسعه یافته‌اند (نجفی و همکاران، ۱۳۹۴). از این رو، مدیریت آموزشی می‌تواند با بازنگری در محتوای درسی، طراحی فعالیت‌های مشارکتی مبتنی بر آیات این سوره و الگوسازی رفتارهای اخلاقی، گام مؤثری در نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی بردارد.

مرور مطالعات انجام‌شده طی سال‌های اخیر نشان می‌دهد که تمرکز پژوهش‌ها بر نقش مدیریت اثربخش و سبک زندگی اسلامی در نظام آموزش و پرورش، روندی رو به رشد داشته است. رحمانی (۱۴۰۳)، با تأکید بر اهمیت مدیریت اثربخش در مدارس ابتدایی، به نقش آن در تقویت فرهنگ یادگیری اشاره کرده و ضعف در این حوزه را عامل افت کیفی آموزشی دانسته است. غلامی آقامحلی (۱۴۰۳)، نیز ویژگی‌های مدیران اثربخش را عامل کلیدی در تحقق اهداف تربیتی و اخلاقی مدارس معرفی کرده است. در حوزه سبک زندگی اسلامی، حکمت‌آرا و همکاران (۱۴۰۲)، به نقش نهاد خانواده در ترویج فرهنگ اسلامی-ایرانی پرداخته و با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری، آسیب‌شناسی‌هایی در این زمینه ارائه کرده‌اند. امامی نجف‌آبادی و همکاران (۱۴۰۲)، با سنتز پژوهی مؤلفه‌های اعتقادی و اخلاقی سبک زندگی ایرانی-اسلامی، مفاهیمی چون عمل صالح، خداشناسی، دنیاگریزی و راستگویی را برای نظام آموزشی ضروری دانسته‌اند. زارعی و همکاران (۱۴۰۲)، الگوی جامعی برای برنامه درسی سبک زندگی اسلامی طراحی کرده‌اند که ناظر به آموزش‌های کاربردی، ارزشی و فرهنگی است. جاودان و همکاران (۱۴۰۲)، نیز نشان داده‌اند که آینده‌نگری، خودمهارگری و سبک زندگی اسلامی، رابطه معناداری با هویت دینی نوجوانان دارند. در نهایت، کبیر و همکاران (۲۰۲۴)، با تمرکز بر نیازهای معنوی مسلمانان مدرن، نقش فناوری‌های کاربردی را در تسهیل سبک زندگی اسلامی برجسته کرده‌اند. این مجموعه پژوهش‌ها نشان می‌دهد که طی دو دهه اخیر، مطالعات قابل توجهی در راستای تلفیق مدیریت اثربخش آموزشی با تقویت سبک زندگی اسلامی صورت گرفته، که می‌تواند پشته‌ای علمی برای سیاست‌گذاران آموزشی در مدارس متوسطه باشد. بنابراین، شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های مدیریت اثربخش به منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه، از اهمیت حیاتی برخوردار است. این مسئله نه تنها از منظر نظری، بلکه در بستر آکادمیک نیز جایگاه برجسته‌ای دارد؛ به ویژه با توجه به حجم و تنوع مطالعات انجام شده در حوزه سبک زندگی که به وضوح بر ضرورت بررسی این مقوله تأکید دارند. با وجود این، یکی از خلأهای اساسی در پژوهش‌های موجود، این است که مقولات «مدیریت مدارس» و «سبک زندگی اسلامی»، عمدتاً به طور مستقل از یکدیگر مطالعه شده‌اند و مطالعاتی که به طور همزمان این دو مفهوم

را در قالب یک رویکرد یکپارچه و منسجم در بستر نظام آموزشی کشور بررسی نمایند، در ادبیات موجود به‌ندرت مشاهده می‌شود. بدین ترتیب، این پژوهش با تکیه بر هم‌افزایی نظری و تأکید بر همخوانی و هم‌راستایی مفاهیم مذکور، نقشی برجسته در ارتقای سطح دانش‌افزایی و ارتقاء فهم عمیق‌تر از مؤلفه‌های زیربنایی مدیریت مدارس دوره دوم متوسطه ایفا می‌کند. از منظر علمی، بررسی ارتباط بین مدیریت اثربخش و سبک زندگی اسلامی در بستر نظام آموزشی کشور، به‌ویژه در سطوح متوسطه، نیازمند رویکردی جامع و بین‌رشته‌ای است که به تحلیل عوامل اجتماعی، فرهنگی، دینی و مدیریتی می‌پردازد. پژوهش‌های موجود نشان داده‌اند که سبک زندگی اسلامی می‌تواند به‌عنوان یک چارچوب هنجاری در فرآیند تعلیم و تربیت در مدارس عمل کرده و از این طریق، الگوهای رفتاری و ارزشی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد.

در این راستا، مدیریت اثربخش مدارس به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در شکل‌دهی به محیط آموزشی و فرهنگی مدارس، قادر است با اتخاذ راهبردهای مؤثر، بستری مناسب برای تقویت سبک زندگی اسلامی فراهم آورد. این مطالعه با هدف تحلیل دقیق ابعاد مختلف این فرآیند، به‌ویژه در زمینه‌های هدایت تربیتی، آموزشی و ارزشیابی، به بررسی این مسئله می‌پردازد که چگونه می‌توان با استفاده از اصول مدیریت اثربخش، فرصت‌های لازم را برای ترویج ارزش‌های اسلامی در بین دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه فراهم کرد. پاسخ به این پرسش از آن جهت اهمیت دارد که در دنیای امروز، با تغییرات سریع در فناوری، فرهنگ و ارزش‌ها، ضرورت بازنگری در رویکردهای آموزشی و مدیریتی به‌منظور سازگاری با اصول اسلامی و ترویج آنها در سطح مدارس، بیش از پیش احساس می‌شود. بنابراین، این تحقیق نه‌تنها به بررسی این رابطه پرداخته، بلکه تأثیرات عملی آن را بر بهبود فرآیندهای آموزشی و رفتاری در مدارس دوره دوم متوسطه کشور، ارزیابی خواهد کرد. لذا، مطالعه حاضر به این پرسش کلیدی پاسخ می‌دهد که نقش مدیریت اثربخش در تقویت سبک زندگی اسلامی در دانش‌آموزان متوسطه دوم چگونه است؟

۲. روش پژوهش

این مطالعه یک پژوهش کاربردی-توسعه‌ای بوده و با هدف فراترکیب مؤلفه‌های مدیریت اثربخش در تقویت سبک زندگی اسلامی دانش‌آموزان انجام شده است. روش گردآوری داده‌ها پیمایشی-مقطعی بوده و از طرح پژوهش آمیخته اکتشافی استفاده شده است. در بخش کیفی، ۴۳ مقاله مرتبط با مدیریت اثربخش و سبک زندگی اسلامی از سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ شمسی و ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵ میلادی، جست‌وجو و ارزیابی شدند؛ که از میان آنها، ۳۰ مقاله به روش هدفمند انتخاب و تحلیل گردید. جامعه آماری بخش کمی، شامل مدیران دوره متوسطه دوم بوده و از روش نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب ۱۲ نفر استفاده شد.

ابزار گردآوری داده‌ها شامل اسناد کتابخانه‌ای و پرسشنامه سوارا^۱ است؛ که برای اولویت‌بندی شاخص‌ها به‌کار رفته است. پرسشنامه سوارا شامل ۹ مقوله اصلی و ۴۸ مقوله فرعی است. برای ارزیابی اعتبار بخش کیفی، از الگوی CASP استفاده شد و مقالات با امتیاز بالای ۲۱ انتخاب شدند. اعتبار پرسشنامه نیز از طریق روایی محتوا تأیید گردید. تحلیل داده‌ها در بخش کیفی با نرم‌افزار Maxqda و در بخش کمی با نرم‌افزار Smart SWARA انجام شد.

۳. یافته‌های پژوهش

در میان ۱۲ نفر از مشارکت‌کنندگان پژوهش، ۸ نفر مرد و ۴ نفر زن هستند. از نظر سن، ۱ نفر کمتر از ۴۰ سال، ۴ نفر بین ۴۰ تا ۵۰ سال و ۷ نفر بالای ۵۰ سال دارند. در زمینه تحصیلات، ۳ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۹ نفر دارای مدرک دکتری هستند. از نظر سابقه کاری، ۲ نفر کمتر از ۱۰ سال، ۵ نفر بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۵ نفر بیش از ۲۰ سال تجربه کاری دارند. در گام نخست، با استفاده از روش فرا ترکیب، مؤلفه‌های مدیریت اثربخش در تقویت سبک زندگی اسلامی دانش‌آموزان شناسایی شدند. یکی از روش‌های فرامطالعه است که به ارزیابی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه‌های مختلف می‌پردازد و از این‌رو به آن ارزیابی ارزشیابی‌ها نیز گفته می‌شود. این روش برای یکپارچه‌سازی چندین مطالعه و ایجاد یافته‌های جامع و تفسیری به‌کار می‌رود. در مقایسه با روش فرا تحلیل کمی که بر داده‌های آماری و کمی متمرکز است؛ فرا ترکیب، بیشتر بر مطالعات کیفی تمرکز دارد. به عبارت دیگر، فرا ترکیب به معنای ترکیب تفسیر داده‌ها در مطالعات منتخب است. به‌طور کلی، روش فرا ترکیب یک مطالعه کیفی است که از اطلاعات و یافته‌های استخراج‌شده از سایر مطالعات مرتبط برای ایجاد نتایج جدید استفاده می‌کند. در این روش، پژوهشگر، داده‌های ثانویه حاصل از مطالعات مختلف را برای پاسخ به اهداف مطالعه خود ترکیب کرده و نتایج جدیدی به‌دست می‌آورد. برای دستیابی به هدف پژوهش از روش فرا ترکیب، از الگوی سندلوسکی و باروسو^۲ (۲۰۰۷) استفاده شد.

شکل ۱- الگوی هفت مرحله‌ای فرا ترکیب (اقتباس از: سندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۶)

1. SWARA

2. Sandelowski & Barroso

تنظیم پرسش‌های پژوهش: نخستین گام در روش فراترکیب، تنظیم پرسش‌های پژوهش است. این پرسش‌ها عموماً براساس چهار پارامتر چه چیزی، چه کسی، چه زمانی و چگونه، قابل تنظیم است. در این پژوهش، تمرکز اصلی بر تحلیل و طبقه‌بندی مؤلفه‌های مرتبط با مدیریت اثربخش با هدف تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه بوده است.

جدول ۱- پرسش‌های پژوهش

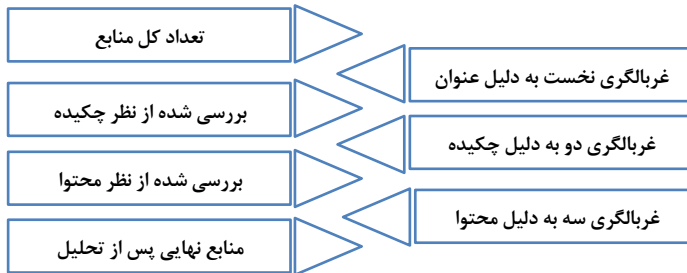
پارامتر	پرسش پژوهش
چه چیزی (What)	مقوله‌های مدیریت اثربخش به منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه کدامند؟
چه کسی (Who)	چه افرادی در مدیریت اثربخش به منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه نقش‌آفرین هستند؟
محدوده زمانی (When)	انتخاب آثار موجود بین سال‌های محدوده زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ شمسی و ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۵ میلادی
چگونه (How)	مقوله‌های مدیریت اثربخش به منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس چه ارتباطی با یکدیگر دارند؟

بررسی نظام‌مند متون: در گام دوم، برای گردآوری داده‌های پژوهش، از داده‌های ثانویه به نام اسناد و مدارک گذشته استفاده شده است. این اسناد و مدارک، شامل تمام پژوهش‌ها در زمینه مدیریت اثربخش و سبک زندگی اسلامی بوده است. در این پژوهش، دو پایگاه داده غیرایرانی Proquest، Scopus و دو پایگاه داده ایرانی magiran و SID به منظور شناسایی و گردآوری مطالعات گوناگون مورد جست‌وجو قرار گرفت. در نتیجه این جست‌وجو و با وارد کردن کلیدواژه‌های مرتبط با مدیریت اثربخش و سبک زندگی اسلامی در فیلد عنوان، جمعه ۴۳ پژوهش یافت شد.

جدول ۲- کلیدواژه‌های مورد استفاده

مفاهیم کلیدی	معادل انگلیسی
مدیریت اثربخش	Effective Management
تقویت سبک زندگی اسلامی	Strengthening Islamic Lifestyle
مدارس دوره دوم متوسطه	Upper secondary schools

جست‌وجو و انتخاب متون مناسب: در گام سوم، با استفاده از روش CASP با ۱۰ شرط کیفی، هر مقاله به لحاظ کیفی مورد ارزیابی قرار گرفت. هریک از مقالات در مواجهه با این شرایط، امتیازی از ۱ تا ۵ گرفته و مقالاتی که مجموع امتیازات آنها ۲۱ و بالاتر شود، به لحاظ کیفی تأیید و باقی مقالات، حذف شدند. فرآیند بازبینی و انتخاب در این پژوهش، به صورت خلاصه در شکل (۲) نشان داده شده است.

شکل ۲- فرایند بازبینی و انتخاب

سرانجام پس از چهار مرحله پالایش از میان ۴۳ مطالعه، پس از بررسی تمامی آنها و در نظر گرفتن معیارهای خروجی از منظر معیار محتوا و یا عدم دسترسی، نهایتاً نتایج استخراج شده از ۳۳ مطالعه (۱۳ پژوهش انگلیسی و ۲۰ پژوهش فارسی)، مورد بازبررسی و تحلیل قرار گرفت.

در گام چهارم، اطلاعات پژوهش‌ها در جدولی دسته‌بندی شد که شامل موارد زیر است:

♦ **اطلاعات شناسنامه‌ای پژوهش:** عنوان، نام و نام خانوادگی نویسنده‌گان و سال انتشار،

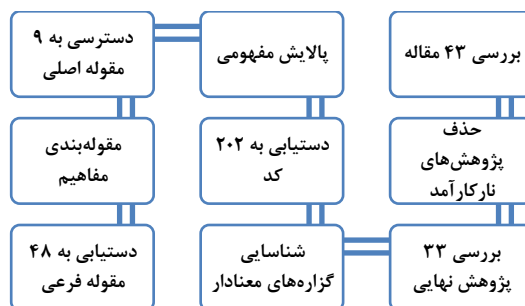
♦ **اطلاعات روش‌شناختی کلیدی:** روش و هدف پژوهش،

♦ **یافته‌های اصلی:** نتایج و دستاوردهای پژوهش.

در گام پنجم، پژوهشگر در فرایند تجزیه و تحلیل، به شناسایی موضوعات مشترک میان مطالعات پرداخته که در فراترکیب پژوهش‌ها ظاهر شده‌اند. این مرحله، تحت عنوان بررسی موضوعی شناخته می‌شود. پس از شناسایی این موضوعات، پژوهشگر، آنها را دسته‌بندی کرده و مفاهیم مشابه و مرتبط را در قالب موضوعاتی قرار می‌دهد که بهترین توصیف را ارائه می‌دهند. این موضوعات، مبنای ارائه توضیحات، الگوها، نظریه‌ها یا فرضیات پژوهش قرار می‌گیرند.

در این پژوهش، ابتدا تمامی عوامل استخراج شده از مطالعات به عنوان شناسه در نظر گرفته شد. سپس، با بررسی معنای هریک، شناسه‌های مشابه در یک مفهوم مشترک تعریف شدند. در ادامه، مفاهیم مشابه در مقوله‌های توضیحی دسته‌بندی شدند تا در نهایت، محورهای مؤلفه‌های مدیریت اثربخش برای تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس متوسطه دوم، در قالب مقوله‌های اصلی و فرعی پژوهش شناسایی گردد. در پژوهش کیفی، اعتبار به مفاهیمی مانند دفاع‌پذیری، باورپذیری، تصدیق‌پذیری و بازتاب‌پذیری نتایج اشاره دارد. یکی از شاخص‌های سنجش پایایی در این نوع پژوهش، ارزیابی میزان همخوانی بین دو یا چند سند در ارجاع به یک شاخص مشخص است (سندولوسکی و بارسو، ۲۰۰۶). نرم‌افزار Maxqda از این قابلیت برخوردار بوده و ماهیت (۰ و ۱) کدها، امکان استفاده از شاخص کاپا را فراهم می‌کند. برای

بررسی پایایی فراترکیب، یک سند انتخابی در اختیار یکی از خبرگان قرار گرفت و پس از ارزیابی، ضریب کاپا ۰/۶۱۱ محاسبه شد. از آنجا که ضریب کاپای بالای ۰/۶ مطلوب در نظر گرفته می‌شود؛ این مقدار نشان‌دهنده پایایی مناسب نتایج پژوهش است.

شکل ۳- کنترل کیفیت مؤلفه‌های مدیریت اثربخش به‌منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه

ارائه گزارش و یافته‌های پژوهش: در گام هفتم از روش فراترکیب، یافته‌های مراحل پیشین ارائه شده و سپس، شاخص‌های پژوهش شناسایی می‌شوند. در این فرآیند، ۲۰۲ کد از مقالات مرتبط استخراج گردید. پس از حذف شاخص‌های هم‌معنی و پرتکرار و انجام مقوله‌بندی و دسته‌بندی نهایی، یافته‌های پژوهش در قالب ۹ مقوله اصلی و ۴۸ مقوله فرعی، سازمان‌دهی شد. در این مرحله، کدگذاری نهایی انجام و مقوله‌های اصلی و فرعی پژوهش به‌طور دقیق مشخص گردیدند.

جدول ۳- مؤلفه‌های مدیریت اثربخش به‌منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه

مقوله اصلی	مقوله فرعی	منبع
چارچوب‌های معرفتی و ارزشی اسلام	۱. بعد فلسفی - وجودی	جامه‌بزرگی و بهشتی (۱۳۹۴)
	۲. بعد فرهنگی - اجتماعی	ابدینور (۲۰۲۲)
	۳. بعد روان‌شناختی - رفتاری	امامی نجف‌آبادی و همکاران
	۴. بعد حقوقی - فقهی	(۱۴۰۲)
اهداف و روش آموزشی	۵. روش برنامه‌ریزی	
	۶. شیوه اجرایی آموزش‌ها	
	۷. روش یاددهی و یادگیری	زارعی و همکاران (۱۴۰۲)
	۸. اصلاح و ارزیابی آموزش	کبیر و همکاران (۲۰۲۴)
	۹. تدوین اهداف رفتاری، درسی و غایی	ادریس (۲۰۲۳)
	۱۰. اهداف فردی و اجتماعی	

مقوله اصلی	مقوله فرعی	منبع
بهره گیری از آموزش‌های نوین	۱۱. به‌کارگیری شیوه‌های آموزشی نوین (الکترونیک)	زارعی و همکاران (۱۴۰۲) آیوینگیسی و همکاران (۲۰۲۰) موکودنسهو و همکاران (۲۰۲۴)
	۱۲. لزوم بازنگری در نظام آموزشی کشور	
	۱۳. بهره‌گیری از روش‌های اصیل ایرانی - اسلامی	
	۱۴. پذیرش شیوه آموزش نوین توسط جامعه آموزشی	
	۱۵. توجه به شرایط مدارس، معلمان و مدیران و دانش‌آموزان	
	۱۶. توجه به نیازهای روز جامعه	
ارزشیابی آموزشی	۱۷. ارزیابی سیستم آموزشی	زارعی و همکاران (۱۴۰۲) باقری و همکاران (۱۳۹۹) ماتو (۲۰۲۴)
	۱۸. ارزیابی ارزش‌های اعتقادی	
	۱۹. قدرت درک و تدریس معلمان	
	۲۰. بهبود محیط آموزشی	
	۲۱. تدابیر و امکانات آموزشی	
عوامل اجتماعی - فرهنگی	۲۲. روابط بین فردی	خسروی و همکاران (۱۴۰۰) باقری و همکاران (۱۳۹۹) عسکری و همکاران (۱۴۰۰) ساعت‌چیان و همکاران (۱۴۰۲) چوان‌چن و زینی (۲۰۲۳) سعادت بناب و عصمتی (۱۳۹۷)
	۲۳. فرهنگ اخلاق‌محور	
	۲۴. فرهنگ کار و تلاش	
	۲۵. رعایت ارزش اجتماعی	
	۲۶. پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی	
	۲۷. مشارکت خانواده‌ها در فعالیت‌های فرهنگی و هنری	
	۲۸. صداقت و درستی	
رفتار و اخلاق‌مداری	۲۹. احترام گذاشتن به دیگران	باقری و همکاران (۱۳۹۹) ابدینور (۲۰۲۲)
	۳۰. رعایت حقوق افراد	
	۳۱. عطف و انسانیت	
	۳۲. مدیریت استرس	
مدیریت سلامت فردی	۳۳. سلامت جسمی و روانشناختی	خسروی و همکاران (۱۴۰۰) زین‌الدینی و همکاران (۱۴۰۰) ساعت‌چیان و همکاران (۱۴۰۲) چوان‌چن و زینی (۲۰۲۳)
	۳۴. ورزش و فعالیت جسمانی	
	۳۵. پیشگیری از بیماری	
	۳۶. کنترل وزن و تغذیه	
	۳۷. باور داشتن به خدا و آخرت	
اعتقادات مذهبی	۳۸. اجرای طرح فرهنگی یک هفته یک شهید در راستای معرفی شهدا به دانش‌آموزان	امامی نجف‌آبادی و همکاران (۱۴۰۲) باقری و همکاران (۱۳۹۹) یزدانی (۱۴۰۱) نجفی و ملکی (۱۳۹۵) جمیلا (۲۰۲۱)
	۳۹. اجرای طرح کرامت در مدارس	
	۴۰. آشناسازی دانش‌آموزان با سایت‌های اینترنتی مرتبط با موضوع سبک زندگی اسلامی	
	۴۱. تشکیل جلسات پرسش و پاسخ جهت زمینه‌سازی پژوهش در حوزه عوامل و موانع گرایش به سبک زندگی اسلامی	

مقوله اصلی	مقوله فرعی	منبع
سبک زندگی ایرانی اسلامی در دوره دوم متوسطه	۴۲. توجه به الگوهای رفتاری حضرت علی (ع)	زارعی و همکاران (۱۴۰۲) نجفی و ملکی (۱۳۹۵) جمیلا (۲۰۲۱)
	۴۳. الگوگیری از نهج البلاغه	
	۴۴. الگوگیری از قرن کریم	
	۴۵. نظرسنجی و بهره‌گیری از نظر علمای دین	
	۴۶. نام‌گذاری کلاس نمازخانه آزمایشگاه و کارگاه‌های مدارس	
	به نام اسوه‌های سبک زندگی اسلامی	
	۴۷. مطالعه کتاب در حوزه سبک زندگی اسلامی	
	۴۸. بهره‌گیری از نظر کارشناسان تاریخ ایران باستان	

در نهایت، برای تعیین وزن مؤلفه‌های مدیریت اثربخش به‌منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه، از روش تحلیل نسبت ارزیابی وزن‌دهی تدریجی (سوارا) استفاده شد. روش سوارا، یکی از روش‌های نوین تصمیم‌گیری چندمعیاره است؛ که در سال ۲۰۱۰ توسط ویولتا کرشالینه و زاوادسکاس و تورسکیس^۱ معرفی گردید. در این روش، ابتدا کارشناسان، معیارها را براساس میزان اهمیت آنها مرتب می‌کنند؛ به‌طوری که مهم‌ترین معیار در ابتدا قرار گرفته و امتیاز (۱) به آن اختصاص می‌یابد. سپس، اهمیت نسبی هر معیار نسبت به معیارهای قبلی مشخص شده و در نهایت، شاخص‌های موجود براساس مقادیر متوسط اهمیت نسبی، رتبه‌بندی می‌شوند. درگام سوم از روش سوارا، ضریب (K_i) محاسبه شده است. میزان ضریب (K_i) برای شاخص الگوگیری از نهج البلاغه که از بیشترین اهمیت برخوردار است، (۱) می‌باشد. برای سایر مؤلفه‌های مدیریت اثربخش به‌منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه نیز، این مقدار محاسبه شده است. برای محاسبه وزن اولیه هر معیار، از رابطه زیر استفاده شده است.

$$Q_i = \frac{Q_{i-1}}{K_i}$$

$$Q_1 = 1 \quad Q_2 = \frac{Q_1}{K_2} = \frac{1}{1.18} = 0.847 \quad Q_3 = \frac{Q_2}{K_3} = \frac{0.847}{1.08} = 0.784$$

این مقادیر در ستون «وزن اولیه» در جدول ۴ درج شده است. برای محاسبه وزن نهایی از روش نرمال کردن خطی، مطابق رابطه زیر استفاده شد.

$$W_i = \frac{Q_i}{\sum Q_i}$$

به این ترتیب، وزن نهایی مؤلفه‌های مدیریت اثربخش به‌منظور تقویت سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره دوم متوسطه برآورد شد.

جدول ۴- اولویت‌بندی مؤلفه‌های مدیریت اثربخش تقویت سبک زندگی اسلامی
در مدارس دوره دوم متوسطه

کد معیار	اهمیت نسبی متوسط	Kj	وزن اولیه	وزن نرمال
الگوگیری از نهج البلاغه (S43)	۱	۱	۱	۰/۱۲۱۹۷
جهان‌شناختی (S01)	۰/۱۸	۱/۱۸	۰/۸۴۷۵	۰/۱۰۳۳۷
لزوم بازنگری در نظام آموزشی کشور (S17)	۰/۰۸	۱/۰۸	۰/۷۸۴۷	۰/۰۹۵۷۱
بهره‌گیری از روش‌های اصیل ایرانی - اسلامی (S18)	۰/۰۵	۱/۰۵	۰/۷۴۷۳	۰/۰۹۱۱۵
دین‌شناختی (S04)	۰/۱۹	۱/۱۹	۰/۶۲۸	۰/۰۷۶۶
انسان‌شناختی (S02)	۰/۲۷	۱/۲۷	۰/۴۹۴۵	۰/۰۶۰۳۱
اجرای طرح کرامت در مدارس (S39)	۰/۱۱	۱/۱۱	۰/۴۴۵۵	۰/۰۵۴۳۴
توجه به نیازهای روز جامعه (S21)	۰/۰۵	۱/۰۵	۰/۴۲۴۳	۰/۰۵۱۷۵
مطالعه کتاب در حوزه سبک زندگی اسلامی (S47)	۰/۰۹	۱/۰۹	۰/۳۸۹۲	۰/۰۴۷۴۸
باور داشتن به خدا و آخرت (S37)	۰/۱۲	۱/۱۲	۰/۳۴۷۵	۰/۰۴۲۳۹
شیوه اجرایی آموزش‌ها (S06)	۰/۲۱	۱/۲۱	۰/۲۸۷۲	۰/۰۳۵۰۳
نام‌گذاری کلاس نمازخانه آزمایشگاه و کارگاه‌های مدارس به نام اسوه‌های سبک زندگی اسلامی (S46)	۰/۱۸	۱/۱۸	۰/۲۴۳۴	۰/۰۲۹۶۹
نظرسنجی و بهره‌گیری از نظر علمای دین (S45)	۰/۲۵	۱/۲۵	۰/۱۹۴۷	۰/۰۲۳۷۵
بهبود محیط آموزشی (S14)	۰/۱۸	۱/۱۸	۰/۱۶۵	۰/۰۲۰۱۳
رعایت حقوق افراد (S30)	۰/۳۱	۱/۳۱	۰/۱۲۶	۰/۰۱۵۳۶
روش یاددهی و یادگیری (S07)	۰/۰۴	۱/۰۴	۰/۱۲۱۱	۰/۰۱۴۷۷
تشکیل جلسات پرسش و پاسخ جهت زمینه‌سازی پژوهش در حوزه عوامل و موانع گرایش به سبک زندگی اسلامی (S41)	۰/۱۱	۱/۱۱	۰/۱۰۹۱	۰/۰۱۳۳۱
تدابیر و امکانات آموزشی (S15)	۰/۲۱	۱/۲۱	۰/۰۹۰۲	۰/۰۱۱
آشناسازی دانش‌آموزان با سایت‌های اینترنتی مرتبط با موضوع سبک زندگی اسلامی (S40)	۰/۰۹	۱/۰۹	۰/۰۸۲۷	۰/۰۱۰۰۹
ورزش و فعالیت جسمانی (S34)	۰/۰۱۳	۱/۰۱۳	۰/۰۸۱۷	۰/۰۰۹۹۶
ارزش‌شناختی (S03)	۰/۰۹	۱/۰۹	۰/۰۷۴۹	۰/۰۰۹۱۴
الگوگیری از قرآن کریم (S44)	۰/۱۲	۱/۱۲	۰/۰۶۶۹	۰/۰۰۸۱۶
ارزیابی سیستم آموزشی (S11)	۰/۲۲	۱/۲۲	۰/۰۵۴۸	۰/۰۰۶۶۹
قدرت درک و تدریس معلم ... (S13)	۰/۳۱	۱/۳۱	۰/۰۴۱۹	۰/۰۰۵۱۱
ارزیابی ارزش‌های اعتقادی (S12)	۰/۰۷	۱/۰۷	۰/۰۳۹۱	۰/۰۰۴۷۷
توجه به الگوهای رفتاری حضرت علی(ع) (S42)	۰/۰۱۱	۱/۰۱۱	۰/۰۳۸۷	۰/۰۰۴۷۲
سلامت جسمی و روانشناسی (S33)	۰/۰۹	۱/۰۹	۰/۰۳۵۵	۰/۰۰۴۳۳

کد معیار	متوسط اهمیت نسبی	Kj	وزن اولیه	وزن نرمال
صداقت و درستی (S28)	۰/۲۱	۱/۲۱	۰/۰۲۹۳	۰/۰۰۳۵۸
فرهنگ اخلاق محور (S23)	۰/۰۴	۱/۰۴	۰/۰۲۸۲	۰/۰۰۳۴۴
عظوفت و انسانیت (S31)	۰/۰۶	۱/۰۶	۰/۰۲۶۶	۰/۰۰۳۲۵
اجرای طرح فرهنگی یک هفته یک شهید در راستای معرفی شهیدا به دانش آموزان (S38)	۰/۱۶	۱/۱۶	۰/۰۲۲۹	۰/۰۰۲۸
توجه به شرایط مدارس، معلمان و مدیران و دانش آموزان (S20)	۰/۳۱	۱/۳۱	۰/۰۱۷۵	۰/۰۰۲۱۴
رعایت ارزش اجتماعی (S25)	۰/۰۵	۱/۰۵	۰/۰۱۶۷	۰/۰۰۲۰۳
تدوین اهداف رفتاری، درسی و غایی (S09)	۰/۱۹	۱/۱۹	۰/۰۱۴	۰/۰۰۱۷۱
مدیریت استرس (S32)	۰/۲۷	۱/۲۷	۰/۰۱۱	۰/۰۰۱۳۵
کنترل وزن و تغذیه (S36)	۰/۰۵	۱/۰۵	۰/۰۱۰۵	۰/۰۰۱۲۸
روابط بین فردی (S22)	۰/۱۹	۱/۱۹	۰/۰۰۸۸	۰/۰۰۱۰۸
بهره‌گیری از نظر کارشناسان تاریخ ایران باستان (S48)	۰/۲۷	۱/۲۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰۸۵
فرهنگ کار و تلاش (S24)	۰/۱۱	۱/۱۱	۰/۰۰۶۳	۰/۰۰۰۷۶
اصلاح و ارزیابی آموزش (S08)	۰/۰۵	۱/۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۰۰۷۳
احترام گذاشتن به دیگران (S29)	۰/۰۹	۱/۰۹	۰/۰۰۵۵	۰/۰۰۰۶۷
اهداف فردی و اجتماعی (S10)	۰/۰۸	۱/۰۸	۰/۰۰۵۱	۰/۰۰۰۶۲
روش برنامه‌ریزی (S05)	۰/۱۲	۱/۱۲	۰/۰۰۴۵	۰/۰۰۰۵۵
پذیرش شیوه آموزش نوین توسط جامعه آموزشی (S19)	۰/۰۶	۱/۰۶	۰/۰۰۴۳	۰/۰۰۰۵۲
به‌کارگیری شیوه‌های آموزشی نوین (الکترونیک) (S16)	۰/۰۶	۱/۰۶	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰۴۹
پیشگیری از بیماری (S35)	۰/۲۱	۱/۲۱	۰/۰۰۳۳	۰/۰۰۰۴۱
مشارکت خانواده‌ها در فعالیت‌های فرهنگی و هنری (S27)	۰/۱۸	۱/۱۸	۰/۰۰۲۸	۰/۰۰۰۳۴
پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (S26)	۰/۰۸	۱/۰۸	۰/۰۰۲۶	۰/۰۰۰۳۲

شاخص الگوگیری از نهج البلاغه با وزن ۱۲۱۹۷/۰ در اولویت نخست قرار دارد. شاخص جهان‌شناختی با وزن ۱۰۳۳۷/۰ در اولویت دوم قرار گرفته است. شاخص لزوم بازنگری در نظام آموزشی کشور با وزن ۰۹۵۷۱/۰ در اولویت سوم قرار دارد. شاخص بهره‌گیری از روش‌های اصیل ایرانی - اسلامی با وزن ۰۹۱۱۵/۰ در اولویت چهارم قرار دارد. نهایتاً، شاخص دین‌شناختی با وزن ۰۷۶۶/۰ در اولویت پنجم قرار می‌گیرد.

۴. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی فراترکیب مؤلفه‌های مدیریت اثربخش در تقویت سبک زندگی اسلامی

دانش‌آموزان انجام شده است. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که مدیریت اثربخش در مدارس، می‌تواند به‌طور قابل توجهی بر تقویت سبک زندگی اسلامی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. سبک زندگی اسلامی به‌عنوان یک الگوی رفتاری و فرهنگی، مبتنی بر اصول و ارزش‌های اسلامی چون عدالت، صداقت، ایثار و احترام به دیگران است؛ که در ابعاد مختلف زندگی فردی، اجتماعی و اخلاقی انسان قابل مشاهده است. نهادهای سازنده این اصول در محیط‌های آموزشی، به‌ویژه در مدارس، می‌تواند به ارتقاء سبک زندگی سالم و متعادل در میان نسل جوان کمک شایانی کند. از آنجا که مدارس، محیطی برای رشد و شکوفایی استعدادهای فردی و اجتماعی دانش‌آموزان هستند؛ مدیران مدارس، نقش حیاتی در هدایت دانش‌آموزان به‌سوی تقویت ابعاد معنوی و اخلاقی زندگی آنان ایفا می‌کنند. این پژوهش بر اهمیت طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی و تربیتی تأکید می‌کند که با تکیه بر مفاهیم دینی و اخلاقی، دانش‌آموزان را در مسیر تقویت و نهادهای سازنده ارزش‌های اسلامی راهبری و حمایت نمایند.

مقایسه نتایج پژوهش حاضر با مطالعات پیشین، نشان‌دهنده هم‌راستایی مفاهیم و یافته‌ها است. به‌ویژه، نتایج پژوهش حکمت‌آرا و همکاران (۱۴۰۲)، که بر لزوم نهادهای سازنده فرهنگ اسلامی-ایرانی در نهاد خانواده تأکید کرده‌اند؛ به‌طور کامل با نتایج این تحقیق همخوانی دارد. هر دو مطالعه بر پیوند عمیق فرهنگ اسلام و آداب و رسوم ایرانی برای ترویج سبک زندگی اسلامی تأکید دارند. همچنین، پژوهش حاضر با مطالعات امامی نجف‌آبادی و همکاران (۱۴۰۲) که به تعلیم و تربیت برای رسیدن به حیات طیبه و عمل صالح پرداخته‌اند، هم‌راستا بوده و بر ارتقاء ارزش‌هایی چون صداقت، عدالت، احترام به دیگران و ایثار تأکید دارد. در زمینه برنامه‌های آموزشی و تربیتی، پژوهش حاضر با مطالعه زارعی و همکاران (۱۴۰۲)، که بر طراحی و اعتباربخشی الگوهای برنامه‌ریزی درسی و شیوه‌های اجرایی آموزشی تأکید کرده‌اند، تطابق دارد. این امر بر اهمیت مدیریت اثربخش و استقرار برنامه‌های آموزشی منسجم و هدفمند در مدارس تأکید دارد. همچنین، مطالعه ماثو (۲۰۲۴) که از رویکرد چندوجهی برای آموزش شخصیت در مدارس اسلامی سخن گفته است، بر اهمیت برنامه‌های آموزشی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی و تربیتی تأکید دارد؛ که مشابه با یافته‌های این پژوهش است.

پژوهش حاضر همچنین به ضرورت توجه به سلامت جسمی، روانی و معنوی دانش‌آموزان پرداخته که مشابه با مطالعات سای کیور و روهمان^۱ (۲۰۲۴) است که به لزوم ایجاد محیط‌های آموزشی متعادل و جامع برای رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان تأکید کرده‌اند. این نکته تأکید دارد که مدارس باید محیطی هماهنگ برای پرورش دانش‌آموزان در ابعاد مختلف، از جمله ابعاد معنوی و اخلاقی، فراهم کنند. در

نتیجه، این پژوهش تأکید دارد که مدیران مدارس با بهره‌گیری از این یافته‌ها می‌توانند برنامه‌های آموزشی و تربیتی خود را به‌گونه‌ای طراحی کنند که سبک زندگی اسلامی در دانش‌آموزان تقویت شود. به‌ویژه، توجه به تربیت اخلاقی و دینی دانش‌آموزان، تقویت سلامت روانی و جسمی آنان و طراحی برنامه‌های آموزشی متناسب با ارزش‌های اسلامی، می‌تواند نقشی مؤثر در تحقق این هدف داشته باشد.

مدیران مدارس باید به تفاوت‌های بنیادین میان دیدگاه‌های فلسفی - وجودی، فرهنگی - اجتماعی، روان‌شناختی - رفتاری و حقوقی - فقهی اسلام توجه کنند. از منظر فلسفی - وجودی، ضروری است که بر مسئولیت‌های انسانی و معنوی انسان براساس اصول اسلامی تأکید شود؛ چراکه اسلام، انسان را موجودی معنوی و دارای نقش محوری در جهان می‌داند. در ابعاد فرهنگی - اجتماعی، اسلام به انسان به‌عنوان موجودی اجتماعی و متعهد به دیگران نگاه می‌کند؛ بنابراین، ضروری است که بر هنجارهای اجتماعی، مسئولیت‌های اخلاقی و تعاملات اجتماعی براساس اصول اسلامی تأکید گردد. در حوزه روان‌شناختی - رفتاری، اسلام فرد را موجودی مسئول و آزاد در انتخاب‌هایش می‌داند؛ و فردگرایی و حقوق فردی را در کنار مسئولیت‌های اجتماعی، به‌عنوان اصول بنیادین مطرح می‌کند. در بُعد حقوقی - فقهی، پیشنهاد می‌شود که مدیریت اثربخش مدارس به‌جای پذیرش رویکرد جدایی دین از سیاست، دین را به‌عنوان راهنمایی برای تربیت و هدایت دانش‌آموزان در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی آنها در نظر گیرد و در چارچوب اصول حقوقی و فقهی اسلام عمل کند.

در خصوص روش‌ها و اهداف آموزشی، لازم است که برنامه‌ریزی‌های آموزشی براساس اصول اسلامی و با رویکردی منظم و هدفمند طراحی شوند؛ تا دانش‌آموزان از ابتدای ورود به مدرسه تا پایان دوره تحصیلی خود، با مفاهیم اسلامی آشنا شوند. این برنامه‌ها باید به‌گونه‌ای تنظیم شوند که در کنار آموزش‌های تئوریک، امکان فعالیت‌های عملی و تجربی نیز فراهم آید؛ تا دانش‌آموزان بتوانند مفاهیم دینی و اجتماعی را در قالب فعالیت‌های روزمره و تجربی درک کرده و به‌کار گیرند. در زمینه ارزشیابی آموزشی، ضروری است که سیستم ارزیابی به‌طور جامع به ابعاد علمی، دینی، اخلاقی و اجتماعی توجه داشته باشد. از این‌رو، لازم است که سیستم آموزشی به‌طور دوره‌ای، مورد ارزیابی قرار گیرد؛ تا میزان تأثیر آن در تقویت ارزش‌های اسلامی در دانش‌آموزان سنجیده شود. این ارزیابی باید به‌طور خاص شامل تحلیل محتواهای درسی و روش‌های آموزشی باشد؛ تا مشخص شود که این سیستم تا چه حد توانسته است اصول و ارزش‌های اسلامی را در دانش‌آموزان نهادینه کند. همچنین، باید تأثیر آموزش‌ها بر تقویت باورها و ارزش‌های اسلامی مورد بررسی قرار گیرد.

در خصوص بهره‌گیری از آموزش‌های نوین، پیشنهاد می‌شود که مدیران مدارس به‌طور جدی به

شیوه‌های نوین آموزشی، به‌ویژه فناوری‌های دیجیتال و الکترونیکی، توجه کنند. با استفاده از این فناوری‌ها، می‌توان آموزش‌های جذاب و کارآمدی ارائه داد که مفاهیم اسلامی را به‌شیوه‌ای نوین و مؤثر منتقل کند. علاوه بر این، ضروری است که در بازنگری نظام آموزشی کشور، به‌ویژه در جهت بهره‌گیری از روش‌های نوین، نیازهای آموزشی روز پاسخ داده شود. در این راستا، باید توجه ویژه‌ای به روش‌های بومی و سنتی که با هویت و فرهنگ اسلامی و ایرانی همخوانی دارند، معطوف گردد؛ تا این روش‌ها در کنار فناوری‌های نوین به‌طور هم‌زمان به‌کار گرفته شوند. مدیران مدارس باید به‌طور جدی به روابط بین فردی در محیط‌های آموزشی توجه کنند. ایجاد فضایی مبتنی بر احترام متقابل و همدلی میان دانش‌آموزان، معلمان و دیگر اعضای جامعه آموزشی، می‌تواند نقشی کلیدی در شکل‌گیری شخصیت اسلامی و اخلاقی دانش‌آموزان ایفا کند. در این راستا، ضروری است که مدارس، فرهنگ اخلاق‌محور را ترویج داده و دانش‌آموزان را با اصول اخلاقی اسلامی مانند صداقت، امانت‌داری و احترام به دیگران آشنا کنند؛ تا این مفاهیم، به‌طور عملی در رفتارهای روزمره آنان نهادینه شود.

در زمینه رفتار و اخلاق‌مداری، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی به‌طور خاص بر ترویج صداقت و درستی در تعاملات اجتماعی، تحصیلی و خانوادگی تأکید کنند. این امر باید از بدو ورود دانش‌آموزان به مدرسه آغاز شده و در تمامی سطوح آموزشی ادامه یابد؛ تا دانش‌آموزان با اهمیت اصول اخلاقی در زندگی روزمره خود آشنا شوند و آن را به‌طور مستمر در عمل به‌کار گیرند.

در خصوص مدیریت سلامت فردی، به‌ویژه در برنامه‌های آموزشی، باید به تقویت مهارت‌های مدیریت استرس توجه شود. مدیریت استرس به‌عنوان یکی از مهارت‌های ضروری در زندگی روزمره، باید در برنامه‌های آموزشی گنجانده شود؛ تا دانش‌آموزان بتوانند استرس‌های خود را شناسایی کرده و آنها را به‌طور مؤثر مدیریت کنند. این مهارت‌ها می‌توانند با استفاده از تکنیک‌های آرام‌سازی، تنفس عمیق و روش‌های مقابله با استرس در کنار آموزش‌های دینی که بر صبر و استقامت در برابر مشکلات تأکید دارند، تقویت شوند. همچنین، برای حفظ سلامت جسمی و روانی دانش‌آموزان، باید برنامه‌های آموزشی به‌طور هماهنگ به این دو رکن اساسی توجه کنند. در این راستا، گنجاندن فعالیت‌های ورزشی و جسمانی در برنامه‌های روزانه مدارس، می‌تواند تأثیر به‌سزایی در تقویت این بُعد از سلامت داشته باشد. در خصوص تقویت اعتقادات مذهبی، لازم است که باور به خدا و آخرت به‌عنوان مبانی بنیادین در برنامه‌های آموزشی مدارس گنجانده شوند. این باور، باید در دانش‌آموزان تقویت شده و آنها را به‌گونه‌ای هدایت کند که در تمامی ابعاد زندگی خود، از تحصیل گرفته تا تعاملات اجتماعی، براساس ارزش‌های دینی عمل کنند. به‌ویژه، اجرای برنامه‌هایی مانند طرح فرهنگی «یک هفته، یک شهید» می‌تواند فرصتی برای آشنایی

دانش‌آموزان با شهدای اسلام و انقلاب فراهم آورد و باعث تقویت روحیه فداکاری، ایثار و دلسوزی در آنان شود.

در نهایت، پیشنهاد می‌شود که مدیران مدارس از آموزه‌های تاریخ ایران باستان به‌عنوان مکملی برای تقویت سبک زندگی اسلامی بهره ببرند. تاریخ ایران باستان سرشار از آموزه‌های اخلاقی است که می‌تواند در کنار آموزه‌های اسلامی، به دانش‌آموزان کمک کند تا درک عمیق‌تری از تاریخ، فرهنگ و هویت ایرانی-اسلامی خود پیدا کنند و این امر در تقویت سبک زندگی اسلامی آنها مؤثر خواهد بود. در مجموع، این اقدامات و رویکردها با تأکید بر آموزه‌های دینی، اخلاقی و فرهنگی می‌توانند تأثیرات مثبتی در نهادینه‌سازی و تقویت سبک زندگی اسلامی در میان دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه داشته باشند. مدیران مدارس با در نظر گرفتن این مسائل، می‌توانند محیطی مناسب برای پرورش نسل جدیدی از دانش‌آموزان فراهم کنند؛ که به‌طور همزمان، به اصول اسلامی و هویت ملی خود پایبند هستند.

— منابع —

- اژدری، فاطمه؛ تابع بردبار، فریبا؛ اسلمی، الهام (۱۴۰۳). نقش پیش‌بینی‌کنندگی سبک زندگی اسلامی در خودکارآمدی و بزهکاری نوجوانان. *روانشناسی و علوم تربیتی در هزاره سوم*، ۸(۳۱)، ص ۱۰۸-۱۲۱.
- امامی نجف‌آبادی، اکرم سادات؛ سعادت‌مند، زهره؛ براتعلی، مریم (۱۴۰۲). سنتز پژوهی مولفه‌های اعتقادی و اخلاقی سبک زندگی ایرانی - اسلامی برای آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. *توسعه آموزش جندی شاپور*، شماره ۲، ص ۹۰-۱۰۹.
<https://doi.org/10.22118/edc.2022.344306.2094>
- باقری، سعید؛ همتی عقیف، علی؛ نادری نسب، مهدی. (۱۳۹۹). آزمون الگوی علی سبک زندگی ایرانی - اسلامی بر سلامت جسمی و روانی دانش آموزان مدارس دخترانه. *مدیریت مدرسه*، شماره ۳، ص ۴۱۹-۴۳۸.
- بدری قره‌قشلاقی، جعفرصادق؛ مهاجران، بهناز؛ حسنی، محمد (۱۴۰۲). طراحی مدل معادلات ساختاری رهبری عاطفی مدیران مدارس متوسطه استان آذربایجان غربی. *مطالعات آموزشی و آموزشگاهی*، ۱۲(۴)، ص ۲۱۳-۲۳۶.
<https://doi.org/10.48310/pma.2023.3450>
- پیرانی، زهرا؛ بیگی، فاطمه؛ عودی، فاطمه؛ فدایی، مرضیه (۱۴۰۳). نقش سبک زندگی در پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان. در: تهران: چهاردهمین کنفرانس علوم تربیتی و سبک زندگی.
- جامه بزرگی، مریم؛ بهشتی، سعید (۱۳۹۴). بررسی برنامه درسی پنهان متأثر از سبک زندگی لیبرالیستی در شاخص اوقات فراغت در مدارس متوسطه و تقابل آن با سبک زندگی اسلامی. *ارزش‌شناسی در آموزش (فلسفه تعلیم و تربیت سابق)*، شماره ۱، ص ۴۱-۶۳.
- جاودان، موسی؛ پورداد خدایی، نسیم؛ فروزانفر، عبدالله (۱۴۰۲). رابطه آینده‌نگری، خودمهارگری و سبک زندگی اسلامی با هویت دینی نوجوانان. *سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت*، شماره ۱، ص ۵۸-۶۷.
- جاوید، ژیلا (۱۴۰۳). بررسی و تحلیل کتب درسی ادبیات فارسی دوره دوم متوسطه با رویکرد مولفه‌های سبک زندگی اسلامی و غربی. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت*، ۷(۷۴)، ص ۵۸-۶۹.
- حکمت آرا، محمدکریم؛ پیروزمند، علیرضا؛ کلاکی، حسن (۱۴۰۲). آسیب‌شناسی سبک زندگی و تحلیل جایگاه نهاد خانواده در تقویت فرهنگ اسلامی با تاکید بر بیانات مقام معظم رهبری. *بصیرت و تربیت اسلامی*، شماره ۶۴، ص ۶۵-۹۵.
- حمیدی، اشرف؛ نفیسی، شادی؛ احتشامی‌نیا، محسن (۱۴۰۲). الگوی ایجاد نگرش مثبت به سبک زندگی ایمانی در دانش‌آموزان دوره متوسطه اول. *علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، ۱۱(۲۲)، ص ۵۱-۸۰.
<https://doi.org/10.30497/esi.2024.245441.1701>
- حیدریانی، لیلا؛ قدم‌پور، عزت‌الله؛ عباسی، محمد (۱۴۰۱). رابطه علی جو مدرسه و رفتارهای تسهیل‌کننده سبک زندگی تحصیلی سلامت‌محور با میانجی‌گری تحصیلی در دانش‌آموزان. *رویش روان‌شناسی*، ۱۱(۷۰)، ص ۹۲-۱۰۲.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2383353.1401.11.1.9.6>
- خسروی، ملیحه؛ صائمی، حسن؛ حسینیانی، علی؛ بیانی، علی اصغر (۱۴۰۰). مدیریت درسی سبک زندگی سلامت - محور در مدارس متوسطه. *مدیریت مدرسه*، شماره ۲، ص ۹۹-۱۳۴.
- داوری، ریحانه؛ اولادیان، معصومه؛ ایمانی، محمدنقی (۱۴۰۲). طراحی مدل توسعه رهبری معنوی مدیران مدارس متوسطه

- دوم آموزش و پرورش شهر تهران. تدریس پژوهی، ۱۱(۱)، ص ۲۱-۱. <https://doi.org/10.22034/trj.2023.62692>
- رحمانی، اسماعیل؛ قنبری، سیروس (۱۴۰۳). اثر رهبری ستمی مدیران بر ایجاد ترومای سازمانی: نقش واسطه‌ای بدبینی سازمانی در دبیران مدارس متوسطه اول و دوم. دست‌آورد‌های روان‌شناختی، ۳۱(۱)، ص ۲۳۱-۲۵۲.
- <https://doi.org/10.22055/psy.2022.42048.2912>
- رحمانی، سحر (۱۴۰۳). تاثیر مدیریت اثربخش بر تقویت فرهنگ یادگیری در مدارس ابتدایی. در: اولین همایش بین‌المللی آموزش و پرورش با رویکرد مدارس هوشمند، معلمان خلاق و دانش‌آموزان متفکر در افق ۱۴۰۴.
- زارعی، فاطمه؛ قلتاش، عباس؛ ماشین‌چی، علی‌اصغر (۱۴۰۲). طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی سبک زندگی ایرانی اسلامی دوره متوسطه نظام آموزشی کشور. سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، شماره ۱، ص ۱۱۷-۱۲۹.
- زین‌الدینی، زهرا؛ منظری توکلی، حمدالله؛ منظری توکلی، علیرضا؛ عسکری، فهیمه (۱۴۰۰). اثربخشی سازگاری با مدرسه بر موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه: نقش حلقوی سبک زندگی اسلامی و سبک زندگی غربی. مطالعات روانشناسی تربیتی، شماره ۴۲.
- ساعت‌چیان، وحید؛ محمودی، احمد؛ عزیزی، بهادر؛ امیری‌پریان، سارا (۱۴۰۲). بررسی نقش نحوه گذران اوقات فراغت ورزشی در سبک زندگی اسلامی دانش‌آموزان دختر. پژوهش در دین و سلامت، ۹(۱)، ص ۳۳-۴۹.
- <https://doi.org/10.22037/jrrh.v9i1.34228>
- سعادت‌ناب، حبیب؛ عصمتی، علویه (۱۳۹۷). توجه به کانون خانواده و تقویت ارتباط خانواده با مدرسه بر پایه سبک زندگی اسلامی و ایرانی. در: پنجمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران (با رویکرد فرهنگ مشارکتی).
- شریفی، عنایت‌الله؛ فاضل‌نیا، محمد؛ خوانین‌زاده، محمدحسین (۱۳۹۵). جایگاه و آثار باور به خدا در سبک زندگی خانوادگی از منظر قرآن و روایات. پژوهشنامه معارف قرآنی، ۷(۲۵)، ص ۷-۳۲.
- <https://doi.org/10.22054/rjqk.2016.7083>
- عسکری، فهیمه؛ منظری توکلی، علی؛ منظری توکلی، حمدالله؛ زین‌الدینی، زهرا (۱۴۰۰). اثربخشی سازگاری با مدرسه بر موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه: نقش حلقوی سبک زندگی اسلامی و سبک زندگی غربی. مطالعات روان‌شناسی تربیتی، ۱۷(۴۲)، ص ۲۱۲-۲۴۳.
- <https://doi.org/10.22111/jeps.2021.6423>
- غلامی آقامحلی، زینب (۱۴۰۳). ویژگی‌های اساسی مدیران آموزشی اثربخش بر امورات آموزشی و تربیتی مدارس. در: میناب: ششمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم.
- قهرمانی، علی (۱۴۰۰). آشنایی با مبانی و مولفه‌های سبک زندگی اسلامی. قم: نشر المصطفی.
- کاویانی‌آرانی، محمد (۱۴۰۰). سبک زندگی اسلامی با رویکرد تجویزی. تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- کرامتی میسر (۱۴۰۳). بهداشت روان و سبک زندگی سالم با رویکرد دینی و اسلامی. سلامت روان در مدرسه، ۲(۱)، ص ۸-۱.
- <https://doi.org/10.22034/jmhs.2024.451418.1022>
- معصومی‌نژاد، رضا؛ علیلو، اسما؛ بابازاده سیلابی، نسرين (۱۴۰۳). بررسی ماهیت تربیت اخلاقی با سبک زندگی اسلامی دانش‌آموزان: تحلیل محتوای برنامه درسی دین و زندگی دوره دوم متوسطه. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، ۳۲(۶۲)، ص ۴۵-۷۶.
- نجفی، حسن؛ جعفری هرندی، رضا؛ سبحانی‌نژاد، مهدی (۱۳۹۴). تحلیل محتوای کتاب‌های دین و زندگی دوره متوسطه از لحاظ میزان توجه به مباحث سبک زندگی اسلامی مبتنی بر سوره مبارکه حجرات. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۱(۴۱)،

- ص ۷۹-۱۰۱. <https://doi.org/10.22051/jontoe.2015.391>
- نجفی، حسن؛ ملکی، حسن (۱۳۹۵). راهکارهای نهاده‌سازی اثربخش سبک زندگی اسلامی در مدارس دوره متوسطه. *مطالعات اسلام و روانشناسی*، ۱۰(۱۸)، ص ۲۷-۵۴.
- هدایت فسندوز، علی؛ ابراهیمی، کاظم؛ ایمانی حسنلویی، مهدی (۱۴۰۲). سنتز پژوهی مقالات علمی سبک زندگی اسلامی در مطالعات ایران. *اسلام و پژوهش‌های تربیتی*، ۱۵(۳۰)، ص ۷۵-۸۹.
- یزدانی، فریدون (۱۴۰۱). ارزیابی میزان موفقیت اجرای طرح آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) در مدارس ابتدایی. *تربیت اسلامی*، شماره ۳۹، ص ۱۱۳-۱۳۶.
- Abdinur, A.Y. (2022). *Role of islamic integrated schools in the enhancement of education in garissa municipality of garissa county, kenya*. Doctoral dissertation. Pwani University.
- Alamovich, K.A., Sharofitdinovna, N.P. & Diloarovna, B.J. (2024). Analysis of a healthy lifestyle among students. *Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing*, 2(4), p. 30-33. <https://doi.org/10.1007/s13755-019-0068-2>
- Ayuningsih, W., Syafaruddin, S. & Amiruddin, M.S. (2020). Implementation of Islamic Education Curriculum Development in Al-Ulum Islamic School Medan. *Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal*, 3(2), p.1033-1044.
- Boykin, B., McBrayer, J.S., Pannell, S., Cleveland, R.E., Miller, S.B. & Carney, M.J. (2024). Closing the Gap: The Relationship Between School Climate and Student Achievement in the Middle School Sector. *School Leadership Review*, 18(2), p. 4-16.
- Chuanchen, C. & Zaini, A.W. (2023). Cultivating Cultural Synergy: Unifying Boarding Schools, Local Wisdom, and Authentic Islamic Values for the Enhancement of Islamic Identity. *Managere: Indonesian Journal of Educational Management*, 5(2), p.187-197.
- Guna, B.W.K. & Yuwantiningrum, S.E. (2024). Building Morality and Ethics Through Islamic Religious Education In Schools. *IJGIE (International Journal of Graduate of Islamic Education)*, 5(1), p. 14-24.
- Hernandez, C.S. (2025). Sedentary Lifestyle and Its Influence on Motor Skills in Basic General Education Students. *MENTOR: Revista de Investigación Educativa y Deportiva*, 4(10), p. 3-14.
- Idris, M. (2023). The Role of Character Development in Islamic Religious Education: An Islamic Values-Based Approach at one of the MAN Schools in South Sulawesi. *West Science Interdisciplinary Studies*, 1(08), p. 640-648.
- Jamilah, S. (2021). Moderate islamic education to enhance nationalism among Indonesian Islamic student organizations in the era of society 5.0. *Journal of Social Studies Education Research*, 12(3), p. 79-100.
- Kabir, M., Kabir, M.R. & Islam, R.S. (2024). Islamic Lifestyle Applications: Meeting the Spiritual Needs of Modern Muslims. *arXiv preprint arXiv:2402.02061*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2402.02061>
- Lipscombe, K., Tindall-Ford, S. & Lamanna, J. (2023). School middle leadership: A systematic review. *Educational Management Administration & Leadership*, 51(2), p. 270-288. <https://doi.org/10.1177/1741143220983328>
- Mau, F.A. (2024). Integrating Character Education in Al-Syifa Islamic Boarding Schools: A Case Study Approach. *Edu Spectrum: Journal of Multidimensional Education*, 1(1), p. 01-14. <https://doi.org/10.70063/eduspectrum.v1i1.30>

- Mokodenseho, S., Mokoagow, H., Pobela, P.R., Kobandaha, C.P. & Sabir, R. (2024). Analysis of the Effectiveness of the Use of Tafsir in Islamic Religious Education on the Achievement of Character Education of Junior High School Students in Central Java. *The Eastasouth Journal of Learning and Educations*, 2(01), p. 1-11.
- Sandelowski, M. & Barroso, J. (2006). *Handbook for synthesizing qualitative research*. springer publishing company.
- Syakur, M. & Rohman, A. (2024, June). Enhancing learning environments: the importance of moderation in islamic schools. In *Proceeding International Conference on Islam and Education (ICONIE)*, 3(1), p. 1543-1553.
- Zhao, J., Wang, X., Xu, S., Yan, W. & Hao, M. (2024). The influence of lifestyle habits on levels of depression among rural middle school students in Northeastern China. *Frontiers in public health*, 12(1), p. 433-445. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1293445>

